

ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

82

ਸੰਗਤਿ

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਭਾਗ - ੫

‘ਖੋਜੀ’

ਸੰਗਤਿ

ਭਾਗ-5

‘ਸੰਗਤਿ’ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ‘ਸੰਗਤ’ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਵੇਖਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ —

1. ‘ਸੰਗਤ’ ਦੇ ‘ਸਾਧਨ’ ਯਾ ਤਰੀਕੇ ।
2. ‘ਸੰਗਤ’ ਦੀ ‘ਰੰਗਤ’ ਯਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ।
3. ‘ਸੰਗਤ’ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲੈਣ ਦੀ ‘ਗ੍ਰਹਿਣ ਸ਼ਕਤੀ’ ।
4. ‘ਸੰਗਤ’ ਦਾ ‘ਉਸਾਰੂ’ ਆਤਮਿਕ ਪੱਖ ।
5. ਕੁਸੰਗਤ ਦਾ ਮਾਰੂ ਮਾਇਕੀ ਪੱਖ ।
6. ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਜੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਤੀਖਣਤਾ ।
7. ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ।
8. ਸੰਗਤ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ।

ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪੱਖਾਂ ਉਤੇ ਇਸ ਲੜੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਰਿਆਂ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

‘ਸੰਗਤ’ ਅਖਰ ‘ਸੰਗਿਆ’ (noun) ਅਤੇ ਕਿਆ (verb) ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਨੂੰ ਸੰਗਿਆ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ‘ਇਕੱਠਾ’ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ ।

ਜਦੋਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਨੂੰ ਕਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ‘ਸੰਗ’ ਕਰਨਾ, ‘ਪਰਸਨਾ’, ‘ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ’ ਕਰਨਾ, ‘ਗੱਲ-ਬਾਤ’ ਕਰਨੀ, ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ‘ਵਣਾਂਦਰਾ’ ਕਰਨਾ, ‘ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ’ ਕਰਨੀ, ਵਣਜ-ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣਾ, ‘ਛੋਹ’ ਲਗਣੀ ਜਾਂ ‘ਨਦਰਿ ਕਰਮੁ’ ਆਦਿ, ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ‘ਸੰਗਤ’ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ —

1. ਸਰੀਰਕ ਸੰਗਤ -

ਸਰੀਰਕ ਸੰਗਤ ਦੁਆਰਾ ਚੇਹਰੇ-ਮੋਹਰੇ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਸੂਰਤ (outward appearance) ਦੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਵਾਕਫੀਅਤ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਅਸਲੀ 'ਗੁਪਤ ਸ਼ਖਸੀਅਤ' (personality) ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਯਾਂ 'ਸੰਗਤ' ਉਪਰੀ ਸਤਹਿ (superfluous plane) ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ-ਬੱਧੀ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ 'ਜਿਗਰੀ-ਮੇਲ' ਯਾਂ 'ਸੰਗਤ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਪਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ 'ਰੰਗਤ' ਅਡੋ-ਅਡਰੀ ਸਤਹਿ (different mental waive-length) ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ — ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਯਾਂ 'ਸੰਬੰਧ' —

ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਲਈ
ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੇਸਣ ਲਈ
ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਰਧਾਹ ਲਈ
ਗਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ
ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ
'ਲੋਕ-ਲੱਜਿਆ'
'ਬੱਧਾ ਚੱਟੀ'
'ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ'

ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਜਿਗਰੀ-ਮੇਲ' ਯਾਂ ਮਾਨਸਿਕ 'ਇਕ-ਸੁਰਤਾ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਕ, ਭੇਦਾਂ ਦਾ ਓਹਲਾ, ਖਿਚੋਤਾਣ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ, ਰੋਸੇ, ਗਿਲੇ, ਝਗੜੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ।

ਐਸਾ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਸਰੀਰਾਂ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਭੁਦਗਰਜੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਐਸਾ 'ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ' ਯਾਂ 'ਸੰਗ' ਕਰਨਾ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ, ਗੀਸੋ-ਗੀਸੀ, ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ, 'ਗਰਜ਼' ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, 'ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ', 'ਪਾਖੰਡ', 'ਗਲ ਪਿਆ ਢੋਲ ਵਜਾਉਣਾ', 'ਛੰਗ ਟਪਾਊਂ' ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ —

ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਵਿਚ
ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ

ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ
 ਸਭਾ-ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਵਿਚ
 ਵਿਦਿਅਕ ਅਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ
 ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ
 ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ
 ਸਰਕਾਰੀ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਵਿਚ
 ਵਿਸ਼ਵ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ
 ਕੌਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ

ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਪ੍ਰਗਟ ਪਹਾਰੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਠਾਠਾ-ਬਾਗਾ' ਵਾਲੇ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਗਲਤਾਨ ਤੇ
ਮਸਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਐਸੇ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਸੰਬੰਧ ਯਾ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਦੇ 'ਛੌਂਗ' ਯਾ
'ਪਾਖੰਡ' ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਬਲਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਛੌਂਗ' ਯਾ
'ਠਾਠੇ-ਬਾਗੇ' ਨੂੰ ਹੀ ਅਸਲੀ 'ਜੀਵਨ-ਸੰਬੰਧ' ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਤੇ
ਇਸ ਤੋਂ ਉਚੇਰੀ-ਸੁਚੇਰੀ-ਚੰਗੇਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਸਤਹਿ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ
ਯਾ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਅਵੇਸਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ।

ਕਿਆ ਤੂ ਰਤਾ ਦੇਖਿ ਕੈ ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸੀਗਾਰ ॥

ਰਸ ਭੋਗਹਿ ਖੁਸੀਆ ਕਰਹਿ ਮਾਣਹਿ ਰੰਗ ਅਪਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੨)

ਗਿਸਤਿ ਕੁਟੰਬਿ ਪਲੇਟਿਆ ਕਦੇ ਹਰਖੁ ਕਦੇ ਸੋਗੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦)

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਮੋਹਿ ਲਪਟਿਆ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ ਅੰਤਰਿ ਲਹਰਿ ਲੋਭਾਨੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੨)

ਲੋਭਿ ਮੋਹਿ ਅਭਿਮਾਨਿ ਬੂਡੇ ਮਰਣੁ ਚੀਤਿ ਨ ਆਵਏ ॥

ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਬਿਉਹਾਰ ਬਨਿਤਾ ਏਹ ਕਰਤ ਬਿਹਾਵਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੦੫)

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹ ਦੇਖਿ ਸਮਗ੍ਰੀ ਇਸ ਹੀ ਮਹਿ ਉਰਝਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੧੨)

ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਸੁਤੁ ਬਨਿਤਾ ॥

ਚੂਗਹਿ ਚੋਗ ਅਨੰਦ ਸਿਉ ਜੁਗਤਾ ॥

ਉਰਝਿ ਪਰਿਓ ਮਨ ਮੀਠ ਮੁਹਾਰਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪੨)

ਇਹ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ 'ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ' ਅਥਵਾ 'ਸੰਗ' ਸਿਰਫ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤਾਈਂ
ਸੀਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਸਤਹਿ ਤੇ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਅਤੇ 'ਖੁਦ ਗਰਜੀ'
ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਐਸੇ ‘ਹਉਂ ਧਾਰੀ’ ਬੇ-ਸੁਰੇ ‘ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ’ ਵਿਚ ‘ਬੁਦ ਗਰਜੀ’ ਦਾ ਹੋਣਾ ਅਵੱਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਕ, ਸਾੜਾ, ਦਵੈਤ, ਗਲਤ ਫ਼ਹਿਸ਼ੀ, ਭਰਮ, ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਟਾਕਰੇ, ਝਗੜੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਦਾ ਵਰਤ-ਵਰਤਾਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਦਾ ਭੜਖੂ ਮਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਇਸੇ ਮਾਇਕੀ ‘ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ’ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ ‘ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ’ ਅਥਵਾ ‘ਸੰਗ’ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ‘ਡੰਗ ਟਪਾਊ’ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਆਵਾਗਾਵਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਤੇ ਮਸਤ ਹਨ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਐਸੇ ਓਪਰੇ ਜਿਹੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ—

ਜਗਤ ਮੈ ਝੂਠੀ ਦੇਖੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥

ਅਪਨੇ ਹੀ ਸੁਖ ਸਿਉ ਸਭ ਲਾਗੇ ਕਿਆ ਦਾਰਾ ਕਿਆ ਮੀਤ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੩੯)

ਅਪਨੇ ਸੁਖ ਸਿਉ ਹੀ ਜਗੁ ਫਾਂਘਿਓ ਕੋ ਕਾਹੂ ਕੋ ਨਾਹੀ ॥੧॥ ਰਹਾਊ ॥

ਸੁਖ ਮੈ ਆਨਿ ਬਹੁਤੁ ਮਿਲਿ ਬੈਠਤ ਰਹਤ ਚਹੂ ਦਿਸਿ ਘੇਰੈ ॥

ਬਿਪਤਿ ਪਰੀ ਸਭ ਹੀ ਸੰਗੁ ਛਾਡਿਤ ਕੋਊ ਨ ਆਵਤ ਨੇਰੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੪)

ਇਹ ਜਗਿ ਮੀਤੁ ਨ ਦੇਖਿਓ ਕੋਈ ॥

ਸਗਲ ਜਗਤੁ ਅਪਨੈ ਸੁਖਿ ਲਾਗਿਓ ਦੁਖ ਮੈ ਸੰਗਿ ਨ ਹੋਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੩੩)

ਧਨ ਪਿੰਤੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੭੮)

ਮਿਲਿਐ ਮਿਲਿਆ ਨਾ ਮਿਲੈ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਜੇ ਹੋਇ

ਅੰਤਰ ਆਤਮੈ ਜੋ ਮਿਲੈ ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੭੯)

ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖੈ ਬਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਿਲਿ ਮੋਹੁ ਵਧਾਇਆ ॥

ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨਿਤ ਵੇਖੈ ਵਿਗਸੈ ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ॥

ਦੇਸਿ ਪਰਦੇਸਿ ਧਨੁ ਚੋਰਾਇ ਆਣਿ ਮੁਹਿ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਤਿ ਹੋਵੈ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਕੋ ਸਕੈ ਨ ਛਡਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੪੯-੫੦)

ਕਥਟ ਸਨੇਹਿ ਨ ਦਰਗਹ ਢੋਈ ॥ (ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੭/੮)

2. ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਗਤ —

ਜੀਵਨ ਦੇ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬਿਆਂ ਨਾਲ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ (evolution) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਪਿਛਲੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਜਨਮ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਮਿਲਗੋਭੇ-ਸਿੱਟੇ ਦੁਆਰਾ 'ਮਾਨਸਿਕ ਸਤਹਿ' (mental plane) ਬਣਦੀ ਤੇ ਬਦਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਮਾਨਸਿਕ ਸਤਹਿ' ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਦੀ ਅੱਡੋ-ਅੱਡਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਵਿਚਕਾਰ 'ਮਤਭੇਦ' ਹੋਣੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਪਰ ਜਦ ਕਦੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੁਕਤੇ (single point) ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ 'ਮੈਲ-ਮਿਲਾਪ' ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੁਕਤੇ ਉੱਤੇ 'ਇਕ-ਸੁਰ' (in-tune) ਹੁੰਦੇ ਹਨ। 'ਸੰਗਤ' ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ, ਬਿੱਚ, ਪਿਆਰ ਉਪਜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ 'ਇਕ-ਸੁਰੇ' ਨੁਕਤੇ ਦੀਆਂ ਕੌਮਲ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹੁਲਾਰਿਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦੋ 'ਅਮਲੀ' ਜਦ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਸਤਹਿ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਨਸ਼ਈ' ਹਾਲਤ ਵਿਚ 'ਇਕ-ਸੁਰ' ਹੋ ਕੇ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਸੰਗ, ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ 'ਨਸ਼ਈ ਲੌਰ' ਵਿਚ ਜਿਗਰੀ ਸਾਂਝ, ਸੁਖ, ਚਾਉ, ਅਨੰਦ, ਸੁਆਦ, ਬੇਖੁਦੀ, ਮਸਤੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਰੰਗ ਮਾਣਦੇ ਹਨ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੋਰ, ਠੱਗ, ਕਾਮੀ, ਨਿੰਦਕ, ਵਿਦਵਾਨ, ਫਿਲਾਸਫਰ ਆਦਿ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਰੂਹਾਂ ਜਦ ਭੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਤੇ 'ਇਕ-ਸੁਰ' (in-tune) ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਭੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਸ਼ਰੇਣੀ ਦੇ ਮੇਲ ਯਾ 'ਸੰਗ' ਦੁਆਰਾ ਆਪਸ ਵਿਚ 'ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ' ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 'ਮਾਨਸਿਕ ਰੰਗਤ' ਦੀ ਸਾਂਝ, ਤਸੱਲੀ, ਸੁਆਦ, ਖੁਸ਼ੀ ਮਾਣਦੀਆਂ ਹਨ।

ਵਿਚਿ ਸਚੇ ਕੂੜ੍ਹ ਨ ਗਡਈ ਮਨਿ ਵੇਖਹੁ ਕੋ ਨਿਰਜਾਸਿ ॥

ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜਿਆਰੀ ਜਾਇ ਰਲੇ

ਸਚਿਆਰ ਸਿਖ ਬੈਠੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਸਿ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੧੪)

ਅਮਲੀ ਰਚਨਿ ਅਮਲੀਆ ਸੋਫੀ ਸੋਫੀ ਮੇਲੁ ਕਰੰਦੇ ।

ਜੂਆਰੀ ਜੂਆਰੀਆ ਵੇਕਰਮੀ ਵੇਕਰਮ ਰਚੰਦੇ ।

ਚੋਰਾ ਚੋਰਾ ਪਿਰਹੜੀ ਠਗ ਠਗ ਮਿਲਿ ਦੇਸ ਠਰੰਦੇ ।

ਮਸਕਰਿਆ ਮਿਲਿ ਮਸਕਰੇ ਚੁਗਲਾ ਚੁਗਲ ਉਮਾਹਿ ਮਿਲੰਦੇ ।

ਮਨਤਾਰੂ ਮਨਤਾਰੂਆਂ ਤਾਰੂ ਤਾਰੂ ਤਾਰ ਤਰੰਦੇ ।

ਦੁਖਿਆਰੇ ਦੁਖਿਆਰਿਆਂ ਮਿਲਿ ਮਿਲਿ ਆਪਣੇ ਦੁਖ ਰੁਵੰਦੇ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ.ਪ/੪)

ਅਮਲੀ ਅਮਲੁ ਨ ਡਡਨੀ ਹੁਏ ਬਹਿਨ ਇਕਠੇ ।

ਜਿਉ ਜੂਏ ਜੂਆਰੀਆ ਲਗਿ ਦਾਵ ਉਪਠੇ ।

ਚੌਰੀ ਚੌਰ ਨ ਪਲਰਹਿ ਦੁਖ ਸਹਿਨ ਗਰਠੇ ।

ਰੇਹਨਿ ਨ ਗਣਿਕਾ ਵਾਗਿੜਾਹੁ ਵੈਕਰਮੀ ਲਠੇ ।

ਪਾਪੀ ਪਾਪੁ ਕਮਾਵਦੇ ਹੋਇ ਫਿਰਦੇ ਨਠੇ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨੨/੨)

ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਤੀਬਰ ‘ਪ੍ਰੈਮ-ਕਹਾਣੀਆਂ’ ‘ਹੀਰ-ਰਾਂਝਾ’, ‘ਸੋਹਣੀ-ਮਹੀਵਾਲ’, ‘ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂੰ’ ਆਦਿ ਭੀ, ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸਤਹਿ (emotional love) ਦੇ ‘ਮੇਲ’ ਯਾਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹਨ ।

ਲੇਲੈ ਮਜਨੂੰ ਆਸਕੀ ਚਹੁ ਚਕੀ ਜਾਤੀ ।

ਸੋਰਠਿ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ ਜਸੁ ਸੁਘੜਾ ਵਾਤੀ ।

ਸਸੀ ਪੁੰਨੂੰ ਦੋਸਤੀ ਹੁਏ ਜਾਤਿ ਅਜਾਤੀ ॥।

ਮੋਹੀਵਾਲ ਨੋ ਸੋਹਣੀ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ ।

ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਣੀਐ ਓਹੁ ਪਿਰਮ ਪਰਾਤੀ ।

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੨੨/੧)

ਇਥੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ ਕਿਸੇ ਇਕ ਖਾਸ ਨੁਕਤੇ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ‘ਮੇਲ ਯਾਂ ਸੰਗਤ’ ਹੋਣੀ (communion at the same wave-length) ਅਥਵਾ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ‘ਇਕ ਸੁਰ’ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ ।

ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨੁਕਤੇ ਉੱਤੇ ‘ਇਕ ਸੁਰ’ ਹੋਣਾ ਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ‘ਮੇਲ’ ਯਾਂ ‘ਸੰਗਤ’ ਕਰਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਾਂਝੇ ਨੁਕਤੇ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜਿਗਰੀ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਸਾਂਝ, ਲੇਵਾ-ਦੇਵੀ, ਲਾਹਾ, ਖੁਸ਼ੀ, ਚਾਉ, ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੈਮ-ਪਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਐਸਾ ‘ਇਕ-ਸੁਰ’ —

ਜਿਗਰੀ ਮੇਲ

ਸਾਂਝ

ਸੰਗਤ

ਪਿਆਰ

ਖਿੱਚ

ਕੁਝ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈਆਂ ‘ਵਿਰਲੀਆਂ’ ਰੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਮਲਕਤ ‘ਬੇ-ਸੁਰੇ’ ਹੋ ਕੇ, ‘ਗਲ-ਪਿਆ-ਛੋਲ’ ਹੀ ਵਜਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਗਲਤ ਫਿਹਸੀਆਂ, ਸ਼ਕ, ਸਾੜਾ, ਈਰਖਾ, ਨਫਰਤ, ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਵਿਤਕਰਾ, ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਖਿਚੋਤਾਣ, ਟਾਕਰੇ, ਝਗੜੇ, ਲੜਾਈਆਂ, ਖੂਨ ਖਰਾਬੇ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਤੇ ਵਰਤ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ।

3. ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਸੰਗਤ —

ਹਰ ਇਕ 'ਖਿਆਲ', ਚਿਤਵਨੀ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ 'ਰੰਗਤ' ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਚਿਤਵਨੀ ਯਾ ਕਰਮ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਕੇ ਢੁਹਰਾਏ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ 'ਰੰਗਤ' ਗਾੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਖਿਆਲਾਂ ਅਥਵਾ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤੀ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਮਨ ਉੱਤੇ ਉਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇਕੋ ਖਿਆਲ ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤਾਈ ਲਗਾਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਛੂੰਘੀ ਉਤਰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਚਿਤ ਦੀਆਂ ਛੂੰਘੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿਚ ਧੱਸਦੀ ਅਤੇ ਨਿਘਰਦੀ (percolate) ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕੋ ਪ੍ਰਾਸ ਖਿਆਲ ਯਾ ਕਰਮ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧੀ — ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ 'ਧਸ', 'ਵਸ', 'ਰਸ' ਕੇ 'ਸਮਾ' (permeate) ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ 'ਅੰਗ' ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਸ 'ਰੰਗਤ' ਦਾ 'ਅਕਸ' ਯਾ 'ਝਲਕ' ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ, ਖਿਆਲ, ਸੋਚਣੀ, ਤੱਕਣੀ, ਬਚਨ, ਬਿਉਹਾਰ, ਪਿਆਰ, ਘਰਨਾ, ਕਰਮ-ਧਰਮ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਅਨਜਾਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਸਾਡੇ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੀ 'ਰੰਗਤ', ਚੰਗੀ ਯਾ ਮਾੜੀ ਉਪਜਦੀ ਤੇ ਦਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਜਦ ਇਹ 'ਰੰਗਤ' ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਵਿਚ ਧਸ, ਵਸ, ਰਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਇਸੇ 'ਰੰਗਤ' ਦਾ ਹੀ 'ਸਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪੂ-ਘੜੇ ਹੋਏ ਐਸੇ ਮਾਨਸਿਕ 'ਸਰੂਪ' ਨੂੰ ਹੀ —

'ਆਦਤਾਂ'

'ਸੁਭਾਉ'

ਆਚਾਰ

'ਸ਼ਖਸੀਅਤ'

'ਜੀਵਨ'

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਹਰ ਇਕ ਜੀਵ ਨੇ ਆਪੂਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਘੜੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਇਹ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ', ਸੁਭਾਉ, ਆਦਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦਿੜ੍ਹ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਭਾਉ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਬੇ-ਧਿਆਨੇ ਹੀ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ 'ਰੰਗਤ' ਹੀ ਸਾਡਾ 'ਆਚਾਰ' ਤੇ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

'ਜੀਵ' ਇਸ ਆਪੂਰਵੀ ਘੜੀ ਹੋਈ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਸੁਭਾਉ ਦੀਆਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਸ ਦੇ 'ਬੈਖਰੀਦ ਗੁਲਾਮ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਬਾਧਿਓ ਆਪਨ ਹਉ ਹਉ ਬੰਧਾ ॥

ਦੋਸੁ ਦੇਤ ਆਗਹ ਕਉ ਅੰਧਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੫੮)

ਛਾਸਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸਭ ਕੋਊ ਜਾਨੈ ਛੂਟਨ ਕੀ ਇਕੁ ਕੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੩੧)

ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਬੰਧਨੀ ਭਾਈ ਕਰਮ ਧਰਮ ਬੰਧਕਾਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੩੫)

ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਫਾਹੀ ਫਾਸੈ ਕਉਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੩੫)

ਰਸਿ ਰਸਿ ਚੋਗ ਚੁਗਹਿ ਨਿਤ ਫਾਸਹਿ

ਛੂਟਸਿ ਮੂੜੇ ਕਵਨ ਗੁਣੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੯੦)

ਧੰਧੈ ਧਾਵਤ ਜਗੁ ਬਾਧਿਆ ਨਾ ਬੂੜੈ ਵੀਚਾਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੧੦)

ਅਨਿਕ ਕਰਮ ਕੀਏ ਬਹੁਤੇਰੇ ॥

ਜੋ ਕੀਜੈ ਸੋ ਬੰਧਨੁ ਪੈਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੨੫)

ਜੇਕਰ 'ਸਤਸੰਗ' ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝ ਭੀ ਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਸੁਭਾਉ, ਆਚਾਰ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਗਲਤ ਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹਨ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਆਪੂਰਵੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੇ ਸੁਭਾਉ ਦੀਆਂ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਟੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ।

'ਜੀਵ' ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਸਭ ਮਾਇਕੀ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ — ਪਰ ਇਹ ਆਪੂਰਵੀ ਘੜੀ ਚੰਗੀ ਯਾ ਮਾੜੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਅਗਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਯਾ ਅਹਿਸਾਸ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਅਨੁਸਾਰ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ, ਬੇਮੁਖ ਤੇ ਅਵੇਸਲੇ ਹੋ ਕੇ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈਂ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਦੁੱਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਰਕ ਭੋਗਦੇ ਹਾਂ ।

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਧਾਰਿ ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿਆ ॥

ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਅਵਤਾਰ ਮਾਇਆ ਧੰਧਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੬੧)

ਜਨਮੁ ਬਿਬਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੨੮)

ਮਨ ਕੇ ਅਧਿਕ ਤਰੰਗ ਕਿਉ ਦਰਿ ਸਾਹਿਬ ਛੁਟੀਐ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੮੮)

ਜੰਮਣੁ ਮਰਣੁ ਨ ਚੁਕਈ ਰੰਗੁ ਲਗਾ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਬੰਧਨਿ ਬੰਧਿ ਭਵਾਈਅਨੁ ਕਰਣਾ ਕਛੂ ਨ ਜਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੪੧੪)

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜੀਵ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਦੇ 'ਸੰਗ' ਕਰਨ ਨਾਲ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਉਹ ਪੱਕਾ 'ਸ਼ਰਾਬੀ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਉਗਣਾਂ ਦਾ ਅਸਰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ, ਤਨ, ਚਿਤ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਉ, ਆਚਾਰ ਅਥਵਾ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਹੀ 'ਜੀਵਨ ਸਰੂਪ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ 'ਸ਼ਰਾਬ' ਦੇ ਅਉਗਣਾਂ ਵਾਲੀ 'ਰੰਗਤ', ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੀ ਉਸ ਦੀ 'ਰੁਚੀ' ਸ਼ਰਾਬ ਵਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਖਿੱਚੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਦੀ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ 'ਸ਼ਰਾਬੀ-ਰੰਗਣ' ਵਾਲੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਉਦਾਹਰਣ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ —

ਅਜ ਕਲੁੰ ਇਕ ਨਵੀਨ ਜੰਤਰ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਪਿਊਟਰ (computer) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਅੰਕੜੇ (data) ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਯਾ ਸਿੱਟਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ 'ਚਿਤ' ਭੀ ਅਤਿਅੰਤ ਸੂਖਮ ਅਭੁੱਲ ਮਾਨਸਿਕ 'ਕੰਪਿਊਟਰ' ਹੈ — ਜਿਸ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ ਬਿਆਲ, ਵਲਵਲੇ, ਵਾਸ਼ਨਾ ਅਦਿ ਉਪਜਦੇ ਹਨ ਯਾ ਲੰਘਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਸਿੱਟਾ ਯਾ ਰੰਗਤ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਪਰਦੇ (film) ਉੱਤੇ ਉਕੜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਖਾਸ ਖਿਆਲਾਂ ਯਾ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਗਹਿਰੀ ਅਤੇ ਗੂੜੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੇ 'ਚਿਤ' ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ 'ਰੰਗਤ' ਨੂੰ ਹੀ 'ਕਿਸਮਤ', 'ਭਾਗ' ਅਥਵਾ 'ਲੇਖ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਆਪੂਰ੍ਵ ਘੜੇ ਹੋਏ 'ਲੇਖ' ਯਾ 'ਭਾਗ' ਦੁਆਰਾ 'ਕਰਮ-ਬੱਧ' ਹੋ ਕੇ ਉਸੇ ਰੰਗਤ ਦੇ ਬਿਆਲਾਂ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਓਹਨਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਆੜੇ ਸੋ ਆਇਓ ਮਾਥੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੯੧)

ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆੜਾ ਲੇਖੁ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਜੀਉ ॥

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਪੁਰਬਿ ਕਮਾਇਆ ਕਿਆ ਜਾਣਾ ਕਿਆ ਹੋਸੀ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੮੯)

ਪੂਰਬ ਕਰਮਿ ਲਿਖਤ ਧੁਰਿ ਪਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੪੩)

ਲੇਖਾ ਲਿਖੀਐ ਮਨ ਕੈ ਭਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੩੨)

ਉਪਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖਿਆਲਾਂ, ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਯਾ ਨਿਜੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਨੂੰ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਵਾੜ ਯਾ 'ਰੰਗਤ' ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਵਿਚ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡਾ ਹੇਠਲਾ ਮਨ, ਚਿਤ, ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਹੀ ਸਾਡਾ ਅੰਤਰ੍ਗਤ ਸੂਖਮ ਮਾਨਸਿਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਹੈ ਜੋ ਅਭੁੱਲ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਅਵੱਸ਼ ਨਤੀਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਘੜੀਂਦਾ ਤੇ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਜੋ ਪਾਵਹਿ ਭਾਂਡੇ ਵਿਚਿ ਵਸਤੁ ਸਾ ਨਿਕਲੈ ਕਿਆ ਕੋਈ ਕਰੇ ਵੇਚਾਰਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੪੯-੫੦)

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰੰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੩੩)

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੩੪)

ਜਦ ਕਿਸੇ ਖਿਆਲ ਯਾ ਕਰਮ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਅਭਿਆਸ (regular practice) ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਯਾ ਮਾੜੀ 'ਰੰਗਤ' ਦਾ ਅਸਰ, ਮਨ ਵਿਚ ਛੂੰਘਾ ਉਤਰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ 'ਰੰਗਤ' ਯਾ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਅਤਿਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ॥

ਐਸੀ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਮਾਨਸਿਕ ਮਾਇਕੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਦਾ ਦੂਜੀਆਂ ਭੋਲੀਆਂ-ਭਾਲੀਆਂ ਨਿਰਬਲ ਰੂਹਾਂ ਉਤੇ ਅਤਿਅੰਤ ਪ੍ਰਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ — ਜਿਹਾ ਕਿ :

ਨਜ਼ਰ ਲੱਗਣੀ

ਜਾਦੂ

ਟੂਣੇ

ਕਰਾਮਾਤ

ਭੂਤਾਂ ਦੇ ਡਰਾਵੇ

ਜੰਤ੍

ਮੰਤ੍

ਤੰਤ

ਹਿਪਨੋਟਿਜ਼ਮ (hypnotism)

ਮੈਸਮਰਿਜ਼ਮ (mesmerism) ਆਦਿ ।

ਜਦ ਐਸੀ ਮਲੀਨ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਦੇ 'ਮੇਲ' ਯਾ 'ਸੰਗ' ਕਰਨ ਦੇ ਇਤਨੇ ਮਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੈਵੀ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਥਵਾ ਗੁਰਮੁਖ, ਸਾਧ, ਸੰਤ, ਹਰਿਜਨਾਂ ਦੀ ਉਚੀ-ਸੁਚੀ 'ਸੰਗਤ' ਦੁਆਰਾ ਬੇਅੰਤ ਆਤਮਿਕ 'ਲਾਹੇ' ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਤਨੇ ਮਾਨਸਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨਸਾਨ ਅਥਵਾ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਫੌਕਿਆਂ, ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਏਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭੁਸ਼ਟ ਅਤੇ ਮਸਤ ਹੈ ।

'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਦਾ ਬੀਜ, ਮੁੱਢ ਕਾਰਣ, ਬਣਾਵਟ, ਰੰਗਤ, ਦਿੜ੍ਹਤਾ, ਸਰੂਪ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਚੰਗੇ ਯਾ ਮਾੜੇ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ', ਸੰਗ ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਉਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਇਸ 'ਮੇਲ-ਜੋਲ' ਅਥਵਾ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਤਿ ਲੋੜ ਹੈ । ਇਸ 'ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਅਥਵਾ 'ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ' ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਜੀਵ 'ਨੀਵੀਂ ਸੰਗਤ' ਅਥਵਾ ਕੁਸੰਗਤ ਵਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਖਿਚਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ -ਸਹਿਜੇ ਇਸੇ ਗਲਤ, ਮਲੀਨ ਤੇ ਹਾਨੀਕਾਰਕ 'ਰੋੜ੍ਹ' ਵਿਚ ਹੀ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਦਿੜ੍ਹ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਰੰਗਤ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਸਮਝ, ਸੂਝ-ਬੂਝ, ਨਿਸਚਾ, ਗਿਆਨ, ਨਿਰਨਾ ਸ਼ਕਤੀ ਭੀ ਪੁੰਧਲੀ, ਗੰਧਲੀ, ਇਕ ਤਰਫਾ, ਤਾਅਸੁਬ ਵਾਲੀ, ਅਪੂਰਨ, ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਕਾਰਣ ਧਰਮਾਂ ਅਥਵਾ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ, ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ, ਤਾਅਸੁਬ, ਨਫਰਤ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਝਗੜੇ, ਲੜਾਈਆਂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਨੀਵੀਂ, ਮਲੀਨ, ਮਾਇਕੀ, ਮਨਮੁਖੀ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਨਿਜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ 'ਬਦਲ' ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਪਖ ਮਲੀਨ ਮਾਇਕੀ ਰੰਗਤ ਨਾਲ 'ਲਥ-ਪਥ' ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ —

ਸੋਚਣੀ

ਖਿਆਲ

ਨਿਸਚਾ

ਸ਼ਰਧਾ

ਵਿਸ਼ਵਾਸ

ਭੈ-ਭਾਵਨੀ

ਵਲਵਲੇ

ਪਾਠ

ਪੂਜਾ

ਕਰਮ

ਧਰਮ

ਜਿਗਿਆਸਾ

ਉਤੇ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਘੜੀ ਹੋਈ 'ਸ਼ਖਸੀਅਤ' ਦੀ 'ਰੰਗਤ' ਦਾ 'ਠੱਪਾ' ਲਗਿਆ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਉਮੈ-ਵੇੜੀ 'ਰੰਗਤ' ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਵਿਚ ਜੋ ਭੀ
ਕਰਮ-ਕਿਆ ਅਤੇ 'ਧਰਮ' ਆਦਿ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਸਭ 'ਫੋਕਟ-ਫੋਕਟਈਆ' ਤੇ
'ਕੂਰ-ਕਿਆ' ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ ਤਾ ਕੋ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ ॥

ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਜਉ ਨਾਮ ਸਿਉ ਤਉ ਏਉ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੫੨)

ਹਉ ਵਿਚਿ ਦਿਤਾ ਹਉ ਵਿਚਿ ਲਇਆ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਖਟਿਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਗਇਆ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਸਚਿਆਰੁ ਕੂੜਿਆਰੁ ॥

ਹਉ ਵਿਚਿ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਵੀਚਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੯੯)

ਧਰਣੀਪਰੁ ਤਿਆਗਿ ਨੀਚ ਕੁਲ ਸੇਵਹਿ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬਿਹਾਵਥ ॥

ਫੋਕਟ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨਮੁਖਿ ਅੰਧ ਕਹਾਵਥ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੦੧)

ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਹਉ ਹਉਮੈ ਤੇ ਤੇ ਭਏ ਅਜਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੯੯)

ਕਹੈ ਪ੍ਰਭੁ ਅਵਰੁ ਅਵਰੁ ਕਿਛੁ ਕੀਜੈ

ਸਭੁ ਬਾਦਿ ਸੀਗਾਰੁ ਫੋਕਟ ਫੋਕਟਈਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੩੬)

ਮਨਮੁਖਿ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝੇ ਬਪੁੜੀ ਨਿਤ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਵਰਤ ਨੇਮੁ ਸੁਚ ਸੰਜਮੁ ਪੂਜਾ ਪਾਖੰਡਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਤਰਹੁ ਕੁਸ਼ਧੁ ਮਾਇਆ ਮੌਹਿ ਬੇਧੇ

ਜਿਉ ਹਸਤੀ ਛਾਰੁ ਉਡਾਏ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੨੩)

ਤੀਰਬ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ ॥
 ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ ॥

ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਕਾਰਿ ਵਿਕਾਰੇ ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾ ਚੁਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ —

(ਪੰਨਾ-੧੪੨੮)

(ਵਾ. ਭਾ. ਗੁ. ੧੨/੮)

ਪਾਠ-ਪੂਜਾ
 ਕਰਮ-ਕ੍ਰਿਆ
 ਜਪ-ਤਪ
 ਗਿਆਨ-ਧਿਆਨ
 ਜਿਗਿਆਸਾ

ਆਦਿ, ਸਭ ਮਨ ਦੀ ਓਪਰੀ ਤਹਿ ਦੇ ਹੀ ਕਰਤਬ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਮਨ, ਚਿਤ ਅੰਤਿਸ਼ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਤਾਂਦੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦੇ ।

ਏਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਧਰਮਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ, ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮਾਂ, ਪਾਠ, ਪੂਜਾ, ਕਥਾ- ਵਾਰਤਾ, ਜਗਰਾਤੇ, ਮਨੌਤਾਂ, ਤੀਰਬ ਯਾਤਰਾ, ਬਰਤ, ਨੇਮ, ਇਸ਼ਨਾਨ, ਕਰਮ-ਕਾਂਢਾਂ, ਜੋਗ ਸਾਧਨਾਵਾਂ, ਸਮਾਧੀਆਂ ਦੇ ਇਤਨੀ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਣ ਦੇ 'ਬਾਵਜੂਦ' ਭੀ, ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ 'ਜੀਵਨ', ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਨਿੱਘਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ 'ਰੱਬ ਦੀ ਹੋੰਦ' ਦੀ ਬਾਬਤ 'ਸ਼ੰਕੇ' ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਲੋਕ ਧਰਮ ਤੋਂ ਸ਼ਰਧਾਹੀਣ, ਅਵੇਸਲੇ ਅਤੇ 'ਬੇਮੁਖ' ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਐਸੇ ਹਉਂ-ਧਾਰੀ ਧਾਰਮਿਕ ਛੋਕੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਢਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ —

ਬਰਤ ਨੇਮ ਸੰਜਮ ਮਹਿ ਰਹਤਾ ਤਿਨ ਕਾ ਆਚੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
 ਆਗੈ ਚਲਣੁ ਅਉਰੁ ਹੈ ਭਾਈ ਉੱਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਇਆ ॥੧॥
 ਤੀਰਬਿ ਨਾਇ ਅਰੁ ਧਰਨੀ ਭ੍ਰਮਤਾ ਆਗੈ ਠਉਰੁ ਨ ਪਾਵੈ ॥
 ਉੱਹਾ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ ਇਹ ਬਿਧਿ

ਓਹੁ ਲੋਗਨ ਹੀ ਪਤੀਆਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੧੬)

ਖਟ ਸਾਸਤ ਬਿਚਰਤ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨਾ ॥
 ਪੂਜਾ ਤਿਲਕੁ ਤੀਰਬ ਇਸਨਾਨਾ ॥
 ਨਿਵਲੀ ਕਰਮ ਆਸਨ ਚੁਇਆਸੀਹ
 ਇਨ ਮਹਿ ਸੰਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੀਉ ॥੨॥

ਅਨਿਕ ਬਰਖ ਕੀਏ ਜਪ ਤਾਪਾ ॥

ਗਵਨੁ ਕੀਆ ਧਰਤੀ ਭਰਮਾਤਾ ॥

ਇਕੁ ਖਿਨੁ ਹਿਰਦੈ ਸਾਂਤਿ ਨ ਆਵੈ ਜੋਗੀ ਬਹੁੜਿ ਬਹੁੜਿ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ਜੀਉ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੮)

ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਇਤੁ ਰਾਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ॥

ਅੰਤਰਿ ਮੇਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਹਉਮੇ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਬਾਜੀ ਹਾਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੯੫)

ਹਠੁ ਨਿਗਹੁੰ ਕਰਿ ਕਾਇਆ ਛੀਜੈ ॥

ਵਰਤੁ ਤਪਨੁ ਕਰਿ ਮਨੁ ਨਹੀ ਭੀਜੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੦੫)

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਤੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ ਅਧਿਕ ਅਹੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ ॥...

ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ ॥

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੁ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ ॥

ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ॥

ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੪੧-੯੪੨)

ਪਾਣੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਹੇਠਾਂ ਅਥਵਾ ਨਿਵਾਣ ਵਲ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ — ਪਰ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਉਪਰ ਵਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਜੰਤਰ ਅਥਵਾ ਪੰਪ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਪੂਰ੍ਵ ਘੜੀ ਹੋਈ ਨੀਵਾਂ ‘ਸ਼ਖਸੀਅਤ’ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਜਾ ਉਪਰ ਵਲ ਅਥਵਾ ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਵਲ ਚੁਕਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਦਾਮਨਿਕ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲੀ ‘ਸ਼ਖਸੀਅਤ’ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਥਵਾ —

ਸਾਧਾਂ

ਸੰਤਾਂ

ਭਰਤਾਂ

ਹਰਿਜਨਾਂ

ਗੁਰਮੁਖਾਂ

ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਗਤ ਦੀ ਅਤਿ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਏਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੁਆਰਾ ਬਖਸ਼ਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰਮੁਖ

ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਐਸੀ ਉਚੀ-ਸੁਚੀ ਆਤਮਿਕ ਸੰਗਤ ਲਈ ਜਾਚਨਾ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ ਹੈ ।

ਸੇਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੈ ॥ (ਅਰਦਾਸ)

ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨)

ਸੋ ਸਾਜਨ ਸੋ ਸਥਾ ਮੀਤੁ ਜੋ ਹਰਿ ਕੀ ਮੱਤਿ ਦੇਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੮)

ਓਇ ਸਾਜਨ ਓਇ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥
ਜੋ ਹਮ ਕਉ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੩੯)

ਆਵਹੁ ਸੰਤ ਮਿਲਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਬਾ ਕਰਹੁ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਬੋਹਿਬੁ ਹੈ ਕਲਜੁਗਿ ਖੇਵਟੁ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਤਰਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੯੯)

ਨੀਚੁ ਤੇ ਨੀਚੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ਹੋਇ ਕਰਿ ਬਿਨਉ ਬੁਲਾਵਉ ॥
ਪਾਵੁ ਮਲੋਵਾ ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਸੰਤਸੰਗਿ ਸਮਾਵਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੧੨)

ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਮੌਹਿ ਕਰਹੁ ॥
ਸੰਤਹ ਚਰਣ ਹਮਾਰੇ ਮਾਬਾ ਨੈਨ ਦਰਸੁ ਤਨਿ ਧੂਰਿ ਪਰਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੨੮)

ਹੋਹੁ ਕਿਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੇ ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਿ ਵਿਹਾਵੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੯੧)

ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਨਿਹਚਉ ਹੈ ਤਰਣਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੨੧)

ਐਸੀ ਮਾਂਗੁ ਗੋਬਿਦ ਤੇ ॥
ਟਹਲ ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੰਗੁ ਸਾਧੂ ਕਾ
ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਜਪਿ ਪਰਮ ਗਤੇ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੯੮)

ਕੋਈ ਆਵੈ ਸੰਤੇ ਹਰਿ ਕਾ ਜਨੁ ਸੰਤੇ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਜਨੁ ਸੰਤੇ
ਮੌਹਿ ਮਾਰਗੁ ਦਿਖਲਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੧)

ਜੇਕਰ ਇਕਲੋਤੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਅਸਰ ਇਤਨਾ ਤੀਖਣ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦੀ 'ਸੰਗਤ' ਦਾ ਸਮੁਚਾ ਅਸਰ ਤਾਂ ਅਤਿ
ਛੂੰਘਾ, ਤੀਬਰ ਤੇ ਦਾਮਨਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖ
ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਹੁਵਚਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਾ
ਕਿ –

ਸਾਧਾ ਸਰਣੀ ਜੋ ਪਵੈ ਸੋ ਛੁਟੈ ਬਧਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੨੦)

ਸਾਧ ਸਭਾ ਸੰਤਾ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਨਦਰਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੩੨)

ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਹਰਿ ਜਸੁ ਗਾਇਓ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨੦)

ਮਿਲਿ ਰਹੀਐ ਪ੍ਰਭ ਸਾਧ ਜਨਾ ਮਿਲਿ
ਰਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਸੁਨੀਐ ਰਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੨੬)

ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਗੁਰ ਬਚਨੀ ਬੋਲਹੁ ॥
ਸੰਤ ਸਭਾ ਮਹਿ ਇਹੁ ਰਸੁ ਟੋਲਹੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੦੩੦)

ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸੈ ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਦੁਰਤੁ ਸਭੁ ਨਸੈ ॥
ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਮਹਿ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥
ਸੰਤ ਸੰਗਿ ਹੋਇ ਏਕ ਪਰੀਤਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੧੪੬)

ਸਾਧਨ ਕਾ ਸੰਗੁ ਸਾਧ ਸਿਉ ਗੋਸਟਿ
ਹਰਿ ਸਾਧਨ ਸਿਉ ਲਿਵ ਲਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੦੨)

ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਮਿਲਿ ਹਰਿਆ ॥
ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕਉ
ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਰਿ ਉਤਰਿਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੯੪)

ਸੰਤ ਸਭਾ ਜੈਕਾਰੁ ਕਰਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਮ ਕਮਾਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੪੧੧)

ਐਸੀ ਉਚੀ-ਸੁਚੀ ਆਤਮਿਕ 'ਸੰਗਤ' ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਤ ਸੰਗਤ, ਸੰਤ ਸੰਗਤ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ, ਗੁਰ ਸੰਗਤ, ਸੰਤ ਮੰਡਲ, ਸਚ ਸੰਗਤ, ਸਚੀ ਸੰਗਤ, ਸੰਤ ਸਭਾ, ਸਾਧ ਸਭਾ, ਗੁਰ ਸਭਾ, ਰਾਮ ਜਨਾ, ਸੰਤ ਜਨਾ, ਸੰਤ ਸਜਨ ਪ੍ਰਵਾਰ, ਠਾਕੁਰ ਵਜੀਰਾ, ਮਹਾਪੁਰਖਨ ਜਾਂ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ ਆਦਿ ਅਖਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ।

ਮੁਕਤਿ ਬੈਕੁੰਠ ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਜਨ ਪਾਇਓ ਹਰਿ ਕਾ ਧਾਮ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੮੨)

ਚਲਦਾ.....

© ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੈਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ:-

Website : www.brahmbungadodra.org

E-mail : info@brahmbungadodra.org

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098

❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)

ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ

ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098

❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖

ਸੈਕ੍ਰੈਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ

ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)

ਫੋਨ : 73074-55096